

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษากระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะเห็นได้ว่า กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการพิจารณาคดี มีวัตถุประสงค์ต้องการให้ใช้วิธีค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดีกัน ซึ่งเป็นหลักการค้นหาความจริงในคดีแพ่ง ดังนั้น กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐาน จึงเป็นเครื่องมือในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับกระบวนการพิจารณาคดี โดยเฉพาะในคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก มีกระบวนการพิจารณาหลายขั้นตอน และมีประเด็นที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเรานำกระบวนการดังกล่าวมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะช่วยทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปด้วยความยุติธรรม สะดวก รวดเร็ว และยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาค่าความล่าช้าของการพิจารณาพิพากษาคดี เนื่องจากไม่ต้องใช้เวลาในการดำเนินคดีทั้งคดีมากเกินไป

สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น มองว่าการที่คู่ความแต่ละฝ่ายต่างฝ่ายต่างปกปิดพยานหลักฐาน จะทำให้คดีล่าช้า และเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ซึ่งหากทำอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาจะทำให้ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นได้ โดยหลักของการค้นหาข้อเท็จจริงในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีการกำหนดระยะเวลาที่เพียงพอด้วย และการดำเนินกระบวนการดังกล่าวนี้ ก็เพื่อเป็นการตัดทอนประเด็นข้อพิพาทที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี คงเหลือแต่เพียงประเด็นที่เป็นสาระสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำสืบพยานในชั้นพิจารณาคดีเท่านั้น

ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนได้ศึกษาประเทศฝรั่งเศสพบว่าแม้ในประเทศฝรั่งเศสจะไม่มีกระบวนการ “Trial” ก็ตามแต่ก็มีหลักการค้นหาข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษาซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับหลักการเปิดเผยพยานในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างจากประเทศในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่ก็มีวัตถุประสงค์เดียวกันโดยทั้งสองระบบมีความเห็นว่า กระบวนการเปิดเผยพยานนี้จะสามารถทำให้เร่งรัดกระบวนการพิจารณาคดีได้จริงสำหรับคดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและมีพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก ถ้าหากว่าในชั้นรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดี ได้มีการทำอย่างเหมาะสม และปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งโดยรวมสามารถ

สรุปได้ว่าในประเทศฝรั่งเศส ในชั้นรวบรวมพยานหลักฐานนี้ ให้ความสำคัญกับบทบาทในเชิงรุกของผู้พิพากษา ในการค้นหาความจริง

สำหรับในประเทศไทยพบว่า ประเทศไทยมีกระบวนการสืบพยานค่อนข้างยาวนาน เนื่องจากประเทศไทยไม่ให้ความสำคัญในชั้นกระบวนการก่อนการพิจารณา แต่จะให้ความสำคัญในชั้นสืบพยานเป็นหลัก อันเป็นการขัดกับหลักการวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้ากระบวนการในชั้นก่อนสืบพยานสามารถจัดพยานหลักฐานที่พุ่มเพี้ยงไม่สำคัญ หรือไม่มีความจำเป็นเกี่ยวกับคดีออกไปได้เท่าไร ก็ยังทำให้ในชั้นสืบพยานการนำสืบพยานหลักฐานต่างๆตรงประเด็น ไม่หลงประเด็น และกระชับขึ้น ทั้งนี้ ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในชั้นนี้ก็ค่อนข้างสั้นและจำกัดจนเกินไป จึงทำให้กระบวนการพิจารณาในชั้นนี้ต้องทำอย่างรวบรัด ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศอย่างสิ้นเชิงที่ให้ระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้โอกาสคู่ความที่ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์ความผิดได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย เพราะหากว่ากฎหมายกำหนดระยะเวลาในชั้นนี้ให้ไม่เพียงพอ ก็เท่ากับว่าในชั้นพิจารณาคดีต้องยืดเยื้อออกไป และเมื่อพิจารณาถึงการนำกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานของต่างประเทศมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยแล้วพบว่า ประเทศไทยมิได้พิจารณาถึงระยะเวลาที่กำหนดให้ดำเนินการในชั้นตอนดังกล่าวให้เหมาะสมเหมือนกับในต่างประเทศ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การร่างกฎหมายที่จะนำมาใช้กับประเทศไทยได้นั้น ต้องคำนึงถึงข้อมูลหลายอย่างประกอบกันด้วย มิใช่เพียงแค่ว่าเป็นการนำเอาหลักการมา แต่ระยะเวลาดำเนินการเท่าเดิม โดยไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมในการนำไปใช้ ทั้งนี้เพราะหากว่ามีการบัญญัติหลักการที่ต้องการให้คดีรวบรัด เร็วขึ้นไปจากศาลโดยเร็ว แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้จริง ฉะนั้นการบัญญัติกฎหมายลักษณะเช่นนี้ ก็ไม่สามารถบรรลุผลได้ตามความประสงค์ อีกทั้งไม่มีการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ก็ยังเท่ากับว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ล้มเหลว เพราะมีบทบัญญัติแต่ไม่สามารถปฏิบัติและแก้ไขปัญหาต่างๆได้ จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ สามารถสรุปปัญหา ข้อขัดข้อง และอุปสรรคต่างๆที่สมควรจะได้รับการแก้ไข เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ดังต่อไปนี้

1. ข้อขัดข้องของระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยาน

การยื่นบัญชีระบุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 ที่กำหนดให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิง พยานหลักฐานหรือสนับสนุนข้ออ้าง หรือข้อเถียงของตนในคำฟ้อง หรือคำให้การจะต้องยื่นบัญชีระบุพยาน ก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน และในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.....เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ก็ได้กำหนดระยะเวลาให้ยื่นบัญชีระบุพยานไม่น้อยกว่า 15 วัน ก่อนวันนัดพร้อมและชี้สองสถาน ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะระยะเวลายื่นบัญชีระบุพยานในคดีแพ่งทั่วไป จะมีการ

กำหนดระยะเวลาที่แตกต่างจากในคดีแบบกลุ่มแล้วก็ตาม แต่ระยะเวลาเพียง 15 วันในการรวบรวมพยานหลักฐานก็ไม่เพียงพอแก่การรวบรวมข้อเท็จจริงในคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก และมีผู้เสียหายหลายคน ดังนั้น การที่ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ.... เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กำหนดระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานเช่นนั้น จึงเป็นการกำหนดระยะเวลาที่ไม่น่าจะมีความเหมาะสมเท่าไรนักกับประเภทของคดีที่ต้องใช้เวลาในการเตรียมคดี ตรวจสอบเอกสารและพยานหลักฐานอื่นๆเป็นจำนวนมาก

ปัญหาในเรื่องนี้เคยเกิดขึ้นแล้ว เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2535 กำหนดให้ คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานก่อนวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยาน ไม่น้อยกว่า 15 วัน แต่ได้มีการยกเลิกในเวลาต่อมา ซึ่งเกิดจากการต่อต้านของผู้ใช้กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายดังกล่าว เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ทนายความ อีกทั้งผู้ถูกฟ้องคดีต้องมีการเตรียมคดีมากกว่าโจทก์ ทำให้การเตรียมพยานหลักฐานไม่ทันภายในกำหนด ทั้งที่แท้จริงแล้วการเตรียมพยานหลักฐานไว้ล่วงหน้าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่การระงับข้อพิพาท ในศาลภาษีอากรได้เห็นถึงความสำคัญของระยะเวลาในการเตรียมคดีในชั้นก่อนสืบพยานของกระบวนการในชั้นนี้ จึงได้กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในข้อกำหนดคดีภาษีอากร พ.ศ. 2544 ข้อ 15 วรรคหนึ่งว่าให้ยื่นบัญชีระบุพยาน ก่อนวันชี้สองสถานไม่น้อยกว่าสามสิบวัน กรณีดังกล่าวจึงทำให้คดีภาษีอากรได้พยานหลักฐานมาพร้อมก่อนที่จะมีการสืบพยาน การสืบพยานจึงสามารถกระทำได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วขึ้น อีกทั้งสร้างความชัดเจน ในการกำหนดทิศทางในคดีได้เป็นอย่างมาก

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นก็ได้มีการนำกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานไปใช้กับคดีแบบกลุ่ม ด้วยเช่นกัน ซึ่งก็เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นอย่างมากทำให้การพิจารณาคดีเสร็จไปจากศาลโดยเร็ว โดยกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแบบกลุ่มนั้น กฎหมายของประเทศไทยไม่ได้มีการบัญญัติแยกไว้เป็นการเฉพาะ จึงให้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานในประเทศไทยจึงใช้วิธีการเดียวกันกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนในประเทศอังกฤษนั้น การแลกเปลี่ยนรายชื่อพยานเอกสารที่ต้องการเปิดเผยข้อมูล ต้องกระทำภายใน 14 วันหลังจากสิ้นสุดระยะเวลายื่นคำให้การ หากคู่ความฝ่ายใดต้องการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร คู่ความฝ่ายนั้นต้องทำเป็นหนังสือแจ้งไปยังคู่ความอีกฝ่ายเพื่อทำการขอตรวจสอบเอกสาร โดยจะตรวจให้แล้วเสร็จภายใน 7 วัน ซึ่งรวมระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการแลกเปลี่ยนเพื่อเปิดเผยรายการเอกสารก็จะใช้ระยะเวลาประมาณ 21 วันในการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริง

แห่งเอกสารทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศอังกฤษ ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยพยานหลักฐาน โดยพิจารณาได้จากระยะเวลาที่กำหนดให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานนั้น แตกต่างจากประเทศไทยอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานนั้น มีวัตถุประสงค์ต้องการให้คู่ความต่อสู้คดีกัน โดยให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย ขจัดอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินคดี คือการดำเนินคดีในลักษณะจำเริญอีกฝ่ายแบบคาดไม่ถึง จึงเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ต่อสู้คดีกันได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นแม้ว่าระยะเวลาในการยื่นบัญชีพยานในคดีแพ่งจะได้มีการกำหนดไว้ แตกต่างจากคดีแบบกลุ่มแล้วก็ตามแต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ระยะเวลาที่เหมาะสม และเพียงพอแก่การรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงต่างๆ

2. ความไม่ชัดเจนในการกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี

การกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ เพราะจะทำให้คู่ความได้รับทราบถึงทิศทางของคดีว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ดังนั้นจากการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาในบทที่ 4 ผู้เขียนเห็นว่า ในวันนัดพร้อมและวันชี้สองสถาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183 ได้บัญญัติกระบวนการที่ศาลจะต้องดำเนินการคือ พิจารณาคัดประเด็นที่ไม่สำคัญในคดี และสอบถามคู่ความให้ยอมรับข้อเท็จจริงที่สามารถยอมรับได้ในบางประเด็น ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้มีการกำหนดกรอบขั้นตอนของการปฏิบัติการประชุมก่อนการพิจารณาไว้อย่างชัดเจน ทำให้การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีของผู้พิพากษาแต่ละคนแตกต่างกันไป ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานที่มีจำนวนมากครบถ้วนได้ในคราวเดียว อีกทั้งยังไม่สามารถกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจนว่าคดีจะสิ้นสุดเมื่อใด ทำให้เสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากโดยไม่สามารถควบคุมได้

ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เห็นว่าการประชุมก่อนการพิจารณาคดี เป็นวิธีการบริหารจัดการคดีอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก จึงได้แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้มีกำหนดข้อกำหนดแนวทางไว้อย่างชัดเจนในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 27 ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา การดำเนินการเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในคดีจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางเบื้องต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการบริหารจัดการในการดำเนินคดีที่ดี มีประสิทธิภาพ ขจัดกระบวนการที่ไม่จำเป็น สร้างระบบการดำเนินคดีและควบคุมเพื่อไม่ให้คดีถูกประวิง ขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการสอบถามในวันที่มีการประชุมก่อนการพิจารณาในเรื่องต่างๆ

เมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วจึงเห็นได้ว่า มีความแตกต่างกับกฎหมายของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขั้นตอนไว้อย่างชัดเจนและครบถ้วน อีกทั้งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแฟง (ฉบับที่...) พ.ศ....ที่จะนำมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ ก็มีได้มีการบัญญัติในเรื่องข้อกำหนดแนวทางไว้ให้ชัดเจน และครอบคลุม ทั้งๆ ที่คดีแบบกลุ่มมีจำนวนผู้เสียหายพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก และมีความซับซ้อนในข้อเท็จจริงของคดี เมื่อไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจน จึงเป็นเรื่องที่ผู้พิพากษาแต่ละคนต่างใช้ดุลพินิจในการบริหารจัดการคดีของตนตามที่ได้ปฏิบัติมาอย่างเคยชิน ดังนั้นอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการได้รับข้อเท็จจริงในคดีที่ไม่ครบถ้วน และเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งแนวปฏิบัติที่ใช้กันอยู่ ก็ไม่ได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกรณีดังกล่าว ทำให้เกิดเหตุขัดข้องและอุปสรรคในทางปฏิบัติ

3. อุปสรรคในการลดประเด็นข้อพิพาทในการดำเนินคดี

การยอมรับข้อเท็จจริงของคู่ความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ในมาตรา 100 ได้บัญญัติโดยมีสาระสำคัญว่า เมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประสงค์จะอ้างข้อเท็จจริงใด และต้องการให้คู่ความฝ่ายอื่นรับรองข้อเท็จจริงนั้นว่าถูกต้องหรือไม่ ก็ให้ส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งรายการข้อเท็จจริงนั้น ไปให้คู่ความฝ่ายอื่นทราบก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน คำบอกกล่าวนั้นต้องแจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงซึ่งตนประสงค์จะอ้างอิง ว่าข้อเท็จจริงนั้นๆ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะยอมรับว่าเป็นความจริงหรือไม่ ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายนั้นแล้วจดคำตอบไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา และถ้าคู่ความฝ่ายนั้นไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง กฎหมายให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นยอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว กรณีการยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าว ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน ให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับข้อเท็จจริงนั้นว่าต้องตอบรับหรือปฏิเสธมาภายในระยะเวลาเท่าใด อันจะทำให้ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับพยานเอกสารไม่ได้ยุติไป ไม่ช่วยลดปริมาณพยานเอกสารในคดี และไม่สามารถลดภาระของศาลได้อย่างแท้จริง ทำให้คู่ความฝ่ายที่ร้องขอให้มีการยอมรับ ต้องแถลงต่อศาลในวันสืบพยานว่า ฝ่ายตรงข้ามจะยอมรับหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงอย่างไร

ในประเทศอังกฤษ กำหนดให้คู่ความฝ่ายที่ได้รับหนังสือบอกกล่าวอาจปฏิเสธการยอมรับข้อเท็จจริงนั้นได้ภายใน 14 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว ทั้งนี้ หากคู่ความนั้นไม่ปฏิเสธมาภายในระยะเวลาที่กำหนดย่อมถือว่าคู่ความนั้นยอมรับข้อเท็จจริงนั้นๆ แล้ว สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น การขอให้คู่ความอีกฝ่ายยอมรับข้อเท็จจริงเป็นวิธีการที่บังคับให้มีการยอมรับเพื่อที่จะได้จำกัดประเด็นข้อพิพาทให้น้อยลงและเหลือเฉพาะประเด็นที่เป็นข้อโต้แย้งอันจะนำมาพิสูจนกันในวันพิจารณาคดี โดยวิธีนี้อำนวยความสะดวกให้คู่ความมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังคู่ความฝ่ายหนึ่งถามถึงข้อเท็จจริงใด หรือความสมบูรณ์ของเอกสารฉบับใดฉบับหนึ่งเพื่อให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้นยอมรับ และเมื่อคู่ความฝ่ายตรงข้ามได้รับหนังสือก็จะต้องตอบไปภายในเวลา 30 วัน ว่า

จะยอมรับหรือปฏิเสธหากไม่ปฏิเสธและไม่ตอบมาภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ก็ถือว่าข้อเท็จจริงนั้น เป็นอันยุติตามที่คู่ความฝ่ายแรกแจ้งไป

กฎหมายของประเทศไทย ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการยอมรับให้ชัดเจนในการตอบกลับ ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน โดยในประเทศอังกฤษ กำหนดระยะเวลาส่งคำบอกกล่าวไว้ 21 วัน และให้ตอบกลับภายใน 14 วัน ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดระยะเวลาในการตอบกลับไว้ภายในระยะเวลา 30 วัน อีกทั้งยังได้กำหนดวิธีการปฏิเสธไว้อย่างชัดเจนด้วย อันเป็นการยุติหรือระงับข้อพิพาทไปโดยคู่ความ

4. ข้อจำกัดในการค้นหาข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษา

ปัจจุบันบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาข้อเท็จจริงมีอยู่น้อยมาก และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ไม่ได้จำกัดอำนาจผู้พิพากษาในการแสวงหาข้อเท็จจริงไว้แต่อย่างใด แต่ในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ 3 ได้มีการบัญญัติให้ผู้พิพากษาจะต้องแสดงออกซึ่งความเป็นกลางในการพิจารณาคดี ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งจากข้อกำหนดดังกล่าวทำให้ผู้พิพากษามิค่อยมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริง ทำหน้าที่เป็นกรรมการตัดสินคดี ตามที่คู่ความได้มีการเสนอข้อเท็จจริง ในประเทศฝรั่งเศส ไม่มีขั้นตอนที่เรียกว่า “Trial” เหมือนกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้พิพากษาในการควบคุมติดตามการดำเนินกระบวนการพิจารณาเอาไว้ และในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้ให้อำนาจอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีแทน ซึ่งเป็นการดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐ และไม่ได้มีการบัญญัติไว้ว่าให้นำกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานไปใช้กับคดีแบบกลุ่ม แต่กระบวนการที่มีลักษณะคล้ายกันกับกระบวนการเปิดเผยพยานในประเทศฝรั่งเศสที่กระทำโดยผู้พิพากษานายเดียวซึ่งเรียกว่า ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน หรือที่เรียกว่า le juge de la mise en état (JME) พบว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการในชั้นรวบรวมข้อมูล และเอกสารของคดี ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศส มาตรา 758 และ 759 ซึ่งกระบวนการรวบรวมข้อมูลในชั้นก่อนการพิจารณาในประเทศฝรั่งเศสจะเน้นการให้อำนาจและบทบาทของผู้พิพากษา และถึงแม้ในร่างการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมข้อความ ให้ศาลมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ก็ตาม แต่เนื่องจากในการดำเนินกระบวนการพิจารณา และการรับฟังพยานหลักฐาน ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ผู้พิพากษาควรจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานต่างๆในเชิงรุก มิใช่เพียงแต่เป็นการกำหนดกรอบกว้างๆในการค้นหาข้อเท็จจริงไว้เท่านั้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้วิเคราะห์สภาพปัญหาในระบบกฎหมายไทยที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า กระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานเป็นกระบวนการที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีให้สามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้นำมาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อที่จะให้ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาได้ทันทั่วถึง และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยมีแนวทางที่ขอเสนอดังนี้

1. ข้อขัดข้องของระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยาน

เนื่องจากการกำหนดวันยื่นบัญชีระบุพยาน ก่อนวันนัดพร้อม เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ของคู่ความ ในการเสนอประเด็นข้อพิพาท ผู้เขียนจึงเห็นควรให้เพิ่มกำหนดระยะเวลาในการยื่นบัญชีระบุพยานจากเดิมที่บัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่....) พ.ศ....เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

“ก่อนวันนัดพร้อม ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นที่จะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนกระบวนการพิจารณาที่ต้องกระทำในวันนัดพร้อมเสร็จสิ้น....” โดยให้แก้ไขเป็น “ก่อนวันนัดพร้อม ไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นที่จะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนกระบวนการพิจารณาที่ต้องกระทำในวันนัดพร้อมเสร็จสิ้น....”

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นควรว่า ควรให้บัญญัติแก้ไขไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยให้เพิ่มหมวดการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม

2. ความไม่ชัดเจนในการกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี

ควรให้มีการบัญญัติข้อสอบถามของผู้พิพากษาในวันประชุมก่อนการพิจารณาคดีเพิ่มเติมประเด็นที่สำคัญบางประเด็น เพื่อที่ศาลจะได้ทำการสอบถามในวันประชุมก่อนการพิจารณาคดีให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยให้บัญญัติเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในหมวดการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม โดยมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. คู่ความต้องเตรียมแผนในการเปิดเผยข้อมูล (Discovery plan) โดยแผนดังกล่าวจะมีเนื้อหาที่จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูล ระยะเวลาและรูปแบบของการเปิดเผยข้อมูลทั้งการเปิดเผยแบบบังคับ และการเปิดเผยโดยสมัครใจในชั้นตอนนี้

2. ตรวจสอบความพร้อมของกลุ่มความ พยานหลักฐานและสำนวนคดีก่อนวันนัดสืบ

พยาน

3. พิจารณาและสอบถามถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในการค้นหาข้อเท็จจริงของกลุ่มความว่ามีความเหมาะสมเรื่องค่าใช้จ่ายหรือไม่ และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

4. กำหนดแนวทางต่างๆเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าคดีจะดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

3. อุปสรรคในการลดประเด็นข้อพิพาทในการดำเนินคดี

ควรแก้ไขระยะเวลาในการยอมรับข้อเท็จจริงให้มีความชัดเจน และเพื่อให้สอดคล้องกันกับระยะเวลาส่งคำบอกกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นควรให้กำหนดระยะเวลาส่งคำบอกกล่าว ก่อนวันขึ้นสองสถานไม่น้อยกว่า 30 วัน และระยะเวลาตอบกลับ ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่คู่ความได้รับคำบอกกล่าว โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และให้เพิ่มหมวดการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งประสงค์จะอ้างข้อเท็จจริงใด และขอให้คู่ความฝ่ายอื่นตอบว่าจะรับรองข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องหรือไม่ อาจส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งรายการข้อเท็จจริงนั้นไปให้คู่ความฝ่ายอื่น ก่อนวันขึ้นสองสถานไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

เมื่อคู่ความฝ่ายอื่นได้รับคำบอกกล่าวโดยชอบแล้ว ให้ตอบกลับมา ภายในระยะเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันที่คู่ความได้รับคำบอกกล่าว หากคู่ความไม่ตอบกลับภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าเป็นการยอมรับโดยปริยาย และในวันขึ้นสองสถานให้คู่ความฝ่ายที่ส่งคำบอกกล่าวนำเอกสารหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายยอมรับ หรือถือว่ายอมรับในข้อเท็จจริงนั้นแล้วมาแสดงต่อศาล เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ในขณะนั้น ศาลจะมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้”

4. ข้อจำกัดในการค้นหาข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษา

ควรบัญญัติเรื่องอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาให้มีความชัดเจนไว้ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณา และการรับฟังพยานหลักฐาน ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพื่อจะได้เป็นบทบังคับให้ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานต่างๆในเชิงรุกอย่างแท้จริง โดยอาจกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้เป็นการเฉพาะ ดังต่อไปนี้

1. อำนาจในการรวบรวมข้อมูล และเอกสารของคดี หรืออำนาจในการสืบสวน

ให้ผู้พิพากษามีอำนาจในการค้นหาความจริงได้ด้วยตัวเอง ในการรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ไม่เฉพาะแต่พยานหลักฐานที่คู่ความได้นำเสนอเข้ามาในคดี และให้อำนาจในการสืบสวน

เช่น ไปเดินเผชิญสปีบ ตรวจสอบวัตถุพยาน หรือสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็น เพื่อจะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงในคดี

2. อำนาจในการสืบสวนส่วนบุคคล

ให้ผู้พิพากษาค้นหาข้อเท็จจริงโดยได้รับความรู้ด้วยตนเองในแง่มุมมองคดี โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในคดีที่ต้องมีการตรวจสอบวัตถุสิ่งของ และเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการสืบสวนผู้พิพากษาก็มีสิทธิที่จะพูดคุยกับบุคคลอื่นๆ

3. อำนาจเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญ

ในคดีที่ต้องอาศัยความรู้พิเศษของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้พิพากษาไม่มีความรู้ด้านนี้โดยตรง ให้ผู้พิพากษาออกคำสั่งเรียกผู้เชี่ยวชาญได้ โดยอยู่ภายใต้กำหนดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้ข้อเท็จจริงและหลักฐานต่างๆ ที่ผู้พิพากษาต้องการนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยผู้พิพากษามีอิสระที่จะยอมรับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดหรือบางส่วน อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาควรจะมีวิสัยทัศน์ในการคาดการณ์ล่วงหน้าก่อนที่จะสั่งดำเนินการ เพราะการเรียกผู้เชี่ยวชาญทำให้เกิดค่าใช้จ่าย จึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมแก่คดี

4. อำนาจในการสั่งให้คู่ความมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล

ให้ผู้พิพากษามีอำนาจเรียกทนายความมาสอบถามเพิ่มเติมข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่สนับสนุนข้อต่อสู้หรือข้อกล่าวหาที่คู่ความไม่ได้ยกขึ้นอ้าง เพื่ออธิบายเพิ่มเติมในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่จำเป็นต่อการพิจารณาคดีหรือมีอำนาจเรียกคู่ความให้นำต้นฉบับ หรือส่งสำเนาเอกสารมาแสดง หรือมีอำนาจเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความ ถ้าเห็นว่าจำเป็นต่อการพิจารณาคดี โดยคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติ ซึ่งการไม่ปฏิบัติตามกำหนดระยะเวลาอาจมีผลให้คู่ความไม่สามารถยื่นพยานเอกสารหรือข้อกล่าวหาหรือข้อต่อสู้ได้อีก